

SLÄKTDATA

Medlemstidning för föreningen Släktdata

Nr 2 - 2011

Trevlig
sommar
önskar
Släkt-
data

Problem att lösa - vet någon när och var korten är tagna samt om det är någon som vet något mer? Läs mer på sidan 8

Ordföranden har ordet!

Släktforskare!

Vilken trygg värld vi lever i här uppe i Norden, det mesta är ordningsamt. Jag och min man besökte tillsammans med andra historiskt intresserade kamrater Kroatien och Bosnien Herzegovina under den sista veckan i april.

I städerna Sarajevo och Mostar såg vi resterna och spåren av the Homeland war som rasade i början av 1990-talet. Mina minnen från TV och från bilder i tidningarna kom för mig. Raserade hus, övergivna ibland med stora träd växande inom sig.

Var bor människorna idag och kommer de att hitta varandra i framtiden? Den vackra staden Sarajevo gav en känsla av att vi i övriga världen glömt bort den. Kullarna runt staden var klädda med begravningsplatser.

I Mostar var vår guide en ung man som talande norska. Hans föräldrar

och syskon var kvar i Norge dit de kom under kriget, men han hade återvänt för att återuppbygga sin stad i samförståndets tecken.

Vilka levnadsöden. Har du vänner som kom hit efter the Homeland war? Fråga dem om de vill berätta sin historia, då får vi perspektiv på vårt eget letande.

Jag önskar alla en skön sommar !

Ingrid Olsson ordförande

Nya medlemmar

Vi hälsar välkomna följande personer som nya medlemmar i Föreningen Släktdata:

Börjesson, Per Inge	Sollentuna	Nordlund, Desirée	Torslanda
Dorph, Anna-Carin	Vallentuna	Persson, Arne	Göteborg
Eggert, Anna	Göteborg	Persson, Hans-Olof	Västerås
Gremne, Camilla	Göteborg	Rydja, Catarina	Göteborg
Henriksson, Lennart	Stenungsund	Sellén, Inga-Britt	Göteborg
Johansson, Sune	Söderköping	Unsgaard, Britt-Marie	Göteborg
Johnsson, Lena	Halmstad	Wettergren, Anders	Göteborg
Lindskog, Hans	Hisings Backa	Wilson, Mona	Göteborg
Melander, Kjerstin	Göteborg	Vörös, Peter	Göteborg
Nilsson, Rolf	Gråbo		

SLÄKTDATA

är en ideell förening för släkt- och datorintresserade.

Föreningen bildades 1989.

Föreningen verkar för att sprida information om såväl släktforskning som dator teknik för densamma.

Föreningen verkar också för att framställa dataregister till låg kostnad över födda, vigda och döda men också husförhör och domböcker.

Föreningen har medlemmar såväl i Sverige som övriga länder.

Medlemsavgiften är 125 kr per år och inkluderar TIDNINGEN SLÄKTDATA.

Prenumerationsavgiften för TIDNINGEN SLÄKTDATA är 125 kr per år.

Medlemsavgiften/prenumerationsavgiften betalas till föreningens plusgiro 410 40 40 – 3

Föreningens adress är:

Föreningen SLÄKTDATA
c/o Lennart Larsson
Mossaledsvägen 61
429 34 Kullavik
kassor(at)slaktdata.org

Föreningens webbplats:

<http://www.slaktdata.org>

TIDNINGEN SLÄKTDATA utkommer med fyra nummer per år. Bidrag i form av artiklar, notiser och tips är välkomna. Redaktionen förbehåller sig rätten att ändra i insänt material. Privata annonser och upplysningar tas in i mån av plats.

För innehållet i artiklarna står varje enskild författare och är inte alltid föreningens Släktdatas åsikter.

Tidningens adress:

tidningen(at)slaktdata.org

Tidningens webbplats:

<http://www.slaktdata.org/index.php/tidningen/>

Nästa manusstopp: 5 september 2011

ISSN 1102-7894

Ansvarig utgivare:

Karl-Gustav Rosborg

Tryckeri: Proline Offset Tryckeri AB
Göteborg, www.prolinetryckeri.se

Styrelse för SLÄKTDATA

Ordförande Ingrid Olsson
ordf(at)slaktdata.org
Bofinksgatan 1
412 70 Göteborg
031-40 64 75

Ledamot Kenneth Svensson
Bofinksgatan 1
412 70 Göteborg
031-40 64 75

Kassör Lennart Larsson
* ansvarig för medlemsregistret
* tar emot adressändringar
för tidningen
kassor(at)slaktdata.org
Mossaledsvägen 61
429 34 Kullavik
031-93 33 70

Ledamot Karl-Gustav Rosborg
webredaktor(at)slaktdata.org
Källarvinkeln 8
425 30 Hisings Kärra
031-57 31 76

Ledamot Håkan Andersson
hakan(at)slaktdata.org
Kvintettvägen 1
451 70 Uddevalla
0522-704 21

Suppleant Björn Bergdahl
rex(at)slaktdata.org
Hällesås byväg 30
427 51 Billdal
031-91 07 88

Suppleant Hans Erik Englund
hasse.englund(at)comhem.se
Svanebäcksg 39 B, III
414 71 Göteborg
031-14 73 20

**Redaktion för
TIDNINGEN SLÄKTDATA**

Karl-Gustav Rosborg
webredaktor(at)slaktdata.org
Källarvinkeln 8
425 30 Hisings Kärra
031-57 31 76
031-367 98 36 (arbete)

**Artiklar för publicering skall
skickas till K-G Rosborg**

Webbmaster

Mats-Olof Sander
webmaster(at)slaktdata.org

Ansvarig Släktdatas register

Mårten Sjöbris
register(at)slaktdata.org
Guldringen 42
426 52 Västra Frölunda
031-29 06 40

INNEHÅLL:

Ordföranden har ordet!	2
Nya medlemmar	2
Släktdatas årsberättelse	4-5
Referat årsmöte	5
Integration	6-8
Håkans klubb ur kyrkböckerna	9
Märkvärdiga händelser	9
Från SVAR	10
Nya register	11
Alla landskap finns hos AD	11
Våra liv är också historia	12-15
Hereditär Hemokromatos	15
Gräsöarkivet	16

Verksamhetsberättelse för Föreningen Släktdata år 2010

Verksamhetsberättelsen omfattar tiden 1 januari 2010 till 31 december 2010.

Föreningen bildades 1989.
Organisationsnummer 802414-1791,
Plusgiro 410 40 40-3,
Hemsida: www.slaktdata.org

Styrelse

Ordförande: Ingrid Olsson
Sekreterare: Kenneth Svensson
Kassör: Lennart Larsson
Ledamöter: Karl-Gustav Rosborg
Håkan Andersson
Suppleanter: Björn Bergdahl
Hans-Erik Englund
Webbmaster: Mats-Olof Sander
Registeransvarig: Mårten Sjöbris

Allmänt

Föreningen arrangerade den 20-21 mars 2010 Släktforskningsdagarna på Stadsbiblioteket i Göteborg i samarbete med GöteborgsRegionens Släktforskare, DIS-Väst, Stadsbiblioteket Göteborg, Stadsmuseet och Landsarkivet. Ett femtontal utställare deltog i den mycket välbesökta utställningen där man också kunde lyssna till ett antal föredrag med anknytning till släktforskning. Från Släktdatas sida deltog Ingrid Olsson, Kenneth Svensson, Björn Bergdahl, Hans-Erik Englund, Karl-Gustav Rosborg, Lennart Larsson, Mats-Olof Sander och Lisbeth Colliander.

Släktdatas årsmöte avhölls lördagen den 10 april 2010 på Världskulturmuseet i Göteborg.

Förutom sedvanliga årsmötesförhandlingar presenterade Margareta Sahlin den bok som hon själv m.fl. från Föreningen för Folkbildningens Främjande i Göteborgs Stift tagit fram om Göteborgs skolor under 100 år.

På 2010-års släktforskar dagar som hölls i Örebro 27-29 augusti deltog vi tillsammans med ett stort antal andra utställare. Ca 4000 personer besökte mässan och vi fick tillfälle att visa upp våra register. I anslutning till mässan hade Sveriges Släktforskarförbund olika aktiviteter. Lennart Larsson deltog i Ordförandekonferensen, Ingrid Olsson i förbundets Riksstämma. Släktdatas monter var

bemannad med Ingrid Olsson, Kenneth Svensson, Mats-Olof Sander, Hans-Erik Englund, Lisbeth Colliander, Lennart Larsson. I vår monter fanns också Christer Engstrand från Historiska Personer.

Släktdata deltog även i den av Kultur- och Vetenskapsnämnden i Mölndal årligen anordnade Kulturnatta som äger rum i Mölndals Kvarnby. I vårt engagemang som gjordes i samverkan med DIS-Väst demonstrerade vi våra register i våra gemensamma föreningslokaler och hjälpte besökare att hitta i olika släktforskarregister. Arrangemanget är mycket stort och samlar tusentals kulturintresserade besökare. Övriga utställare är bl.a. Mölndals Museum och Studieförbundet Vuxenskolan. Utställningen lockar även många ungdomar.

Under 2010 har det etablerats ett mycket bra samarbete mellan GöteborgsRegionens Släktforskare GRS, DIS-Väst och Släktdata. Vi har haft ett flertal möten där vi främst har diskuterat hur vi skall kunna samarbeta när det gäller olika släktforskararrangemang inom Västra Sverige.

Lördagen den 30 oktober hade vi med hjälp av Uddevalla Släktforskare kallat till medlemmöte i Forsvarsmuseet i Uddevalla. Mats-Olof Sander visade här på nyheter och demonstrerade olika sökmöjligheter i Släktdatas register som nu innehåller drygt 7 miljoner poster.

Medlemsläget

Medlemmarnas fördelning vid 2010 års slut:

Hedersmedlemmar 3 st.

Medlemmar som får papperstidning 695 (735)

Medlemmar som får nättidning 171 (132)

Medlemmar från utlandet 11 (11)

Summa 866 medlemmar.

Förändringar under verksamhetsåret 2010:

Vid årets början var vi 879 (840) medlemmar och vid årets slut 866 (881).

År 2010 minskade således medlemsantalet med 13 medlemmar.

Under året tillkom 85 (112) nya medlemmar. 98 (71) medlemmar blev utslutna på grund av bristande betalning eller begärde utträde.

Verksamhetsåret 2011, nuläget:

Antalet medlemmar 2011-04-01 är 876 (882).

95 st. har inte betalat medlemsavgiften för 2011 och kommer att utslutas.

Tidningen Släktdata

Tidningen utkommer med 4 nr/år. Vartannat nummer är på 16 sidor och vartannat på 20 sidor. Ca 800 tidningar skickas ut varje gång. Dessutom delas gratistidningar ut på mässor, möten mm. Karl-Gustav Rosborg är både tidningsmakare och redaktör. Vi hoppas emellertid på att få en redaktör till som kan biträda Karl-Gustav med insamling och urval av artiklar.

Ett exemplar av tidningen kostar ca 18,50 kr.

Tryck 10 kr

Porto 5 kr

Kuvert 3,50 kr

Valberedning

På grund av sjukdom har inte valberedningen kunnat arbeta. Styrelsen har istället fungerat som valberedning.

Webbplatsen www.slaktdata.org

Vi har under året avvecklat vår egen servermaskinvara och istället flyttat vår webbplats till en virtuell privat server (VPS) hos CityNetwork i Karlskrona. Med en VPS så får vi tillgång till exakt den programvara som vi behöver och kan själva hantera uppgraderingar av både programvara och maskinkapacitet.

Under uppstartsfasen och ytterligare en gång i slutet av året så hade leverantören större prestanda- och tillgänglighetsproblem. Problemen är nu åtgärdade och sedan mitten av november så fungerar servicen perfekt. I dagsläget så har vi bättre svarstider och framförallt mycket bättre "tålighet" mot plötsliga anstormningar av besökare och sökningar än vad vår tidigare miljö kunde erbjuda.

Nya funktioner för sökning mm

-Fulltextsökningen är utökad till att söka

i titel-, adress-, övrigt- och anhörigfalten. För fulltextsökning behöver man inte ange några namn.

- Möjlighet att utöka en sökning till närliggande församlingar har lagts till.

- Vissa register med korrekt källhänvisning och sidnummer har nu länkar direkt till rätt sida i Arkiv Digital's ADOnline.

- Släktdata har nu en Facebooksida, www.facebook.com/Slaktdata. Sidan

har i skrivande stund (mars 2011) 350 "Facebook-vänner".

Statistik för webbplatsen

På hela året hade vi när 400 000 besök, en ökning med ca 10% jämfört med föregående år. Många dagar hade vi över 1 000 helt unika besökare. I medeltal varade varje besök nästan nio minuter.

Den 30 november hade vi rekordmånga unika besökare, hela 2 067 st. Det var den dagen som det femte

avsnittet av TV-programmet Vem tror du att du är? sändes. Programmet handlade om Ernst Billgren.

Referat från vårmötet - årsmötet

Föreningen hölls sitt vårmöte - årsmöte i Mölndals bibliotek lördag den 2 april. Det var 16 medlemmar närvarande.

Verksamhetsberättelsen som delades ut till medlemmarna fastställdes. Kassören gick igenom den ekonomiska rapporten. Verksamheten gav ett överskott på 17386:- som överförs till nästa års balans. Årsmötet godkände resultat och balansräkningen för år 2010 och beviljade styrelsen ansvarsfrihet

Sedan blev det val. Karl-Gustav Rosborg och Lennart Larsson kvarstår ytterligare ett år. Ingrid Olsson valdes till ordförande för ytterligare ett år och till ledamöter för två år valdes Kenneth Svensson och Håkan Andersson. Till suppleant ett år valdes Hans-Erik Englund och Björn Bergdahl.

Till revisorer valdes Hans Hjortsjö och Gösta Dryselius samt att Mårten Sjöbris valdes till revisors-suppleant. Alla valdes för ett år. Ingen valberedning valdes då det inte fanns några kandidater.

Kassören föredrog budgetförslag för 2011 som också fastställdes. Medlemsavgiften blir oförändrat 125 kr/år och medlem.

Tidningens redaktör Karl-Gustav Rosborg berättade kort om tidningen. Han bad om att få ytterligare bidrag. Det finns några flitiga skribenter, som

bl.a. hittar uppslag i kyrkböckerna om märkvärdiga händelser i socknen. Information från t.ex hembygdsvandringar och utbyte med andra föreningars tidningar kan också vara ett sätt. Per Liljeström berättade t.ex att en artikel om Lars Dahlqvist varit inne i 4 olika tidningar.

Webbansvarig Mats-Olof Sander berättade att de flesta som kommer in på sidan gör det via en Google-sökning. Mats-Olof berättade också att föreningen har en facebook-sida också. Han bad om mer bidrag till webbsidan.

Efter mötet serverades kaffe med smörgås. Därefter så berättade Lars-Olof Löf vid Göteborgs Stadsmuseum om Göteborgs fotografier 1840-1910 och visade med bildexempel hur teknik och arbetssätt utvecklats under denna tid. En intressant upplysning var att det fanns många kringresande fotografier i början av denna tid, speciellt många från Preussen med militär bakgrund.

Karl-Gustav Rosborg med stöd av årsmötesprotokollet.

Integration

Jag är född och uppvuxen i Sollefteå i Ångermanland. När min mor fyllde 95 år (april 2006) iordningställde jag bifogade manus som present.

Vi avåt en god middag som mor bjöd oss fem barn på den dagen på Torekällberget i Södertälje.

Mor blev nästan 98 år. Hon dog 27 febr 2009, därför har jag gjort en del redigeringar. Sollefteåminnena jag tog med i manus kände mor till eftersom hon kom Till Sollefteå som ung 14-åring och kom i tjänst hos Major Löding. Så småningom mötte hon musikfuriren Edvin Mårtensson som blev hennes make.

*Med många hälsningar
Marianne Mårtensson*

Från Finland invandrade en man med namnet Erik Kervalinen (Kiervel) Jons-son till Sverige och Ångermanland, närmare bestämt Tåsjo. Erik var född ca 1630. Hans gifte sig med Lisbeta Andersdotter, född ca 1630 död 1696. De bosatte sig i Ringvattnet, Ström, Tåsjotrakten.

Om denna Erik berättas att han år 1688 lämnade Ringvattnet, sedan han dömts vid tinget till dryga böter för olovlig älgjakt. Han flydde troligen över till Norge för att undkomma rättvisan, då han inte hade råd att betala böterna.

Vid ett ting år 1674 i Hammerdal framträdde Erik Kiervel som finnarnas talesman. Bönderna klagade över att finnarna uthöggo skogen, förstörde kvarn- och bäverhus, älggårdar mm.

Första nybyggaren i Svanabyn

Vi skall nu bekanta oss med sonen Jon Ersson Kiervel. Jon föddes ca år 1660, död 1735.

Han var liksom sin far en kraftfull karl, liten till växten och en händig svarvare och utrustad med finskt sisu och arbetsam och kreativ i sitt sätt. Han var inte nöjd med vad hans idoga arbete gav i utbyte. Troligen kände han det som allt hans slit hos bonden Isak Hinderson i Röström gav för lite utbyte mot hans jobb.

Jon gifte sig med Märeta Johansdotter, född ca 1660, död 1740. I äktenskapet föddes fem flickor, men ingen son. Hustrun tros vara dotter till finnen Johan Bengtsson. Denna familj bodde en tid i Långsele, men flyttade år 1660 till Tåsjo.

Tingssak – hyst en lösfinne

Finnarna, som bodde i Russjön, anklagas för att ha hyst en lösfinne, nämligen Jon, och blev vid tinget anklagade därför och måtte plikta. Länsman menade dock vid tinget att det inte var så lätt att skilja på alla finntorp, men yrkade att russjöfinnarna ändå skulle dömas till böter.

Tingssak – bygga utan lov

Jon vistades i Tåsjo när de äldsta barnen föds. År 1704 finns han på ett torp i Löfviken.

Men år 1713 slog sig Kiervel ner utan lov i Svanabyn. Han hade hört talas om att ovanför lapplandsgränsen, kunde man slå sig ner och få insynat ett nybygge, om ingen nybyggare hade varit där förut. Man slapp då också betala skatt.

Två år senare är Jon instämnd till tinget för att ha uppsatt fyra hus i Svanabyn och utan lov.

Lapparna ville köra iväg Kiervel från skattelandet, då de ansåg, att skat-

telandet var "så ringa och trångt". Av domstolshandlingarna framgår inte om nybygget blev synat av rätten.

Fru Kiervel tar sig ett midsommarbad

Fru Kiervel hade en dag tvättat sig i Näsbacken, kammat sig och gjort sig fin så gott det nu gick. När hon kom in i rökstugan, där maken satt och täljde, tittade han upp men kände inte igen henne utan undrade vad det var för kvinna, som kom på besök. På så sätt uppstod ordspråket "Du är som Kiervel, du känn' int' käringa".

Otrohet inget nytt

Familjen Kiervel jobbade och slet och snart nog blev flickorna giftasvuxna. Mågar infann sig.

Om gammeljäntan Märet berättas följande: "Vid midsommartiden 1728 fick Kiervel besök på näset av finnen Johan Matzon från Brahestad i Finland. Resultatet av detta besök blev att "gammeljäntan" Märet, då 31 år gammal, blev med barn. Vid Åseletinget 1730 "tillstod Matzon frivilligt att han lägrat henne under ächtenskapslöfte, och förklarade sig villig taga henne till Hustru. Därav blev dock intet, då han även givit en kvinna i Östergraninge, 13½ mil därför, äktenskapslöfte. Tinget ville höra denna kvinnan, innan Matzon kunde få äkta Märet. Märets barn dog och hennes vidare öden är oklara."

Dottern Lisbetas öde

Lisbeta gifte sig med Per Ersson.(Ericsson). De fick 3 barn. Lisbeta blev endast 33 år gammal, troligen död i barnsäng. Denna Pär Ericsson drabbades vid midsommartid 1758 av svårmod och hängde sig i en björk i skogen. Sönerna fann dock att vidjan gått av och bredvid fadern låg en kniv, som han troligen försökt skära sig fri igen. Därför bestämdes att Pär skulle få en gravfrid och begravas i stillhet. När älskade Lisbeta dog 1738 lämnade hon efter sig Erik 16 år, Jon 14 år och Märet 11 år. Per gifte om sig två år efter hustruns död och fick med Kerstin Kristoffersdotter nio barn. Yngsta barnet var tre år då Per dog år 1758.

Lapparna

Tomas Mikaelsson, född 1783 var gift med Anna Nilsson, född 1781. De hade renar och höll till vid Gitsfjäll, som ligger i höjd med Stallon och något söderut från Kultsjön.

Den 14 februari 1819 satte värkarna igång för Anna Nilsson, som väntade sitt första barn. Man kan förmoda att barnet föddes i kåtan. En februaridag med snö och stark kyla kan man nog inte ta sig till något barnbördshus eller till en barnmorska. Kanske barnmorskan kom skidande – men då var det hela över. Telefon fanns ju inte. Det enda färdmedel som stod till buds var skidor eller en ren med ackja. Om detta viste inte lilla Stina någonting där hon låg i sin näverkont i eldens sken i kåtan och jollrade (jojkade?)

Nu knyts hymens band mellan finnar och lappar

Bild på Greta och Jöns Petter Berglund, vigda 1879
Greta, som föddes år 1854 gifte sig med byggnadssnickaren Jöns Petter Hansson Berglund

Finnpojken Per-Erik Åström, född 1822 i Eden, Junsele, drog iväg till den årliga marknaden i Åsele och där mötte han den vackra lappjätan Stina Tomasdotter, född 1819. Midsommarafton 1850 gifte sig Stina och Per-Erik i Åsele.

Per-Erik och Stina begåvades med åtta barn mellan åren 1850 och 1864. Ett av barnen var Greta Persdotter Åström född 1854, som senare gifte sig med Jöns Petter Berglund.

Släkttavla finnarna:

Erik Kiervel(ainen) Jonsson, f ca 1630
Jon Kiervel, f ca 1660
Lisbeta Jonsdotter, f 1705
Jon Persson, f 1724
Per Jonsson, f 1752
Erik Persson Åström, f 1789
Per-Erik Åström, f 1822

Släkttavla lapparna:

Kerstin Pehrsson Född omkring 1740.
Död 1798 i Åsele
gift med Nils Olofsson Född omkring 1740. Död 1794 i Åsele.
Anna Nilsson f 1781 i Åsele. Död 1859
gift med Tomas Mikaelsson Lapp. Född 1783 i Åsele. Död 1835 i Vilhelmina
Stina Tomasdotter f 1819-02-14 i Gitsfjäll, Vilhelmina. Död 1889.

Greta Persdotter Åström född 1854. Död 1933. Gift med Jöns Petter Berglund.
Margareta Berglund, f 1884. Död 1972. (Min mormor).
Ella Berglund, f 1911, d 2009. (Min mor).

Ovanstående fakta inhämtade från böck-

erna "Gamla Tåsjö" av Erik Modin och "Svanabyrn" av Erol Sandqvist.

Erik Modin utgav sin bok år 1916. Erik Modin var verksam som kommunister i Multrä församling, som tillhör Sollefteå. Modin var först med att starta hembygdsföreningen i Sollefteå. Han räddade en vitsippa, som växte på niporna, att bli fridlyst. Edvin har träffat denna Modin, bland annat vid spelning på Tåsjöberget, som Musik-kåren hade. När gamle Kungen besökte Sollefteå var inte Modin bjuden. Det gillade inte Kungen, som såg till att besök gjordes hos Modin. Modin var en originell person. Han skriver i förordet till boken:

Vad ville jag med min bok?

Jag ville leda min hembygds folk till dess odlings källor, jag ville visa det, hur av en ärlig mödas anspråkslösa ansatser vart till slut ett stort verk, hur den vildmark, fäderna togo i besiktning, under idoga händer och hängiven kärlek blev den bördiga bygd, som det nu bebor, jag ville visa, hur folket i den gångna tiden levde sitt enkla, plikt- och arbetsfyllda liv, hur det, i stort sett i god sammanhållning, delade med varann livets glädje och sorg. Att se detta borde, syntes det mig, glädja och uppmuntra nutidens folk till lyckosam fortsättning.

Marianne Mårtensson

Kuriosa om våra förfäder, som bebodde norra Ångermanland under 1700-talet och början av 1800-talet.

Jordbruk-Svedjan

Finnen utsåg en skogsbevuxen plats, som låg öppen för sol och vind. Träden avhöggs till hälften åt det väderstreck, från vilken den häftigaste vinden skulle blåsa och fullborda fällningen. De nu kullfallna träden fick ligga till året därpå. Då brändes fallet. Svedjan, den mark som nu brunnit, lämnade efter sig ej brunna stammar och stubbar. Dessa upprevs medan jorden ännu var varm. Nu såddes råg. Sommaren därpå när rågen mognat, skars den. Andra års-svedjan

Forts på sid 8

Integration (forts fr sid 6-7)

tillreddes på liknande sätt. Ävenså kunde första året sås rovor. Lapparna lärde sig tycka om rovor och bytte gärna till sig dessa av finnarna.

Finnhässjor

När rågen bärgades gick det till så att man med kluvna björkvidjor som band satte upp skylarna högt upp på hässjan. Axen vändes norrut för att kornen vid ogynnsam väderlek ej skulle mälta i hässjan. Hässjorna gjordes höga för att ej skogens djur skulle uppäta säden. Än i dag kallas dessa höga hässjor för "finnhässjor".

Starrfodret hässjades mycket omsorgsfullt eftersom det icke ladades utan fick stå ute under bar himmel tills vintern. På översta troan i en hässja lades "vattenfloan" av fint hö, så tät, att regnet skulle utestängas från de undre lagren. Att lägga en sådan bra var en konst.

Mat

När man tillvaratagit barken på ett stort antal tallar lutades eller betades barken för att innan den maldes den beska kådsmaken skulle mildras. Barken tor-kades på laven i finnbastun innan den maldes. Barkmjölet blandades med något mjöl, om sådant fanns att tillgå, annars med agnmjöl. Nu bakades bröd och kokades välling av detta mjöl. Andra nödbrödsämnen var fröet av mjölmål-

lan. Även skägglaven användes. Laven lutades, liksom mällan och barken, och kokades till en simmig, trådig massa, vari något mjöl blandades. Brödet blev mycket gott.

Lekar

Arbetet på Fäbodvallen med allt vad det innebar att ta hand om djuren och mjölken gav ändå tid över för lekar. *Himmelhissorna* voro gungor, anordnade mellan höga träd, i stammen på tvenne närstående sådana höggos på jämnhöjd från marken snett nedåt gående skårer, vari en axel inpassades. I denna var en stång fästad med fotsteg nedtill att stå på för den gungande.

Stubbsnurrar gjordes på så sätt att på en stubbe fastgjordes i mitten en tapp. I ett bräde gjordes ett hål. Brädan lades på stubben. De lekande lade sig på magen på brädets ändar samt satte fart, så att de kretsade kring stubben.

Mediciner

Vid stugknuten odlades libsticka och renfana, vilka örter ingingo i kreatursmedicinen, ett stånd åbrodd, som användes som "körkrödde" samt tobak. En torva gräslök och några stånd vitlök, ett universalmedel mot förkylning. Även humle odlades. Potatisen kom till Tåsjö i början på 1800-talet. Av bävern tillvaratogs bävergällen samt kokades av

"spolen" (stjärten) rissmorging.

Medel mot mygg för djur och människor

För att freda djuren mot mygg uppgjordes en eld av "tjukor", Polyporus, som är svampen ticka. Röken gav en skarp lukt, så flygfåna flydde. (Björktickor?)

Sörpa

Om fodret ej räckte, så kunde man ta till "lurskaf" åt djuren. Då träden löpte på våren togs barken av asp. Barken avflåddes till ca 1 meters längd och hop-rullades. I ändarna instoppades mossa. Barklurarna lades i högar att surna. Den yttre barken avtogs och den inre barken gavs på vintern till djuren som begärligt åt utav denna. Även vattnet, som lurarna stått i, dracks begärligt av djuren. Eller också sönderstöttes barken, maldes och blandades med mjöl. Man kunde också blanda i löv eller hö. Detta kallades "sörpa".

Kiervel

Kervel-bäcken heter bäcken som rinner norr om Tåsjö. (Kervel-ainen) I byn Vallen sägs en finne för ett rävskind bytt till sig ett nybygge. I samma by sägs Kervel också varit nybyggare.

Marianne Mårtensson

Vet du något om omslagsbilderna?

Bilderna på första sidan och på denna sidan är tagna i början av 1900-talet. Troligen är de tagna i sydöstra Jämtland runt Kälarna eller Håsjön. Av brudens klädsel så verkar det vara några år in på 1900-talet eftersom bruden är helt vitklädd. Tidigare så hade bruden svart klänning med vit slöja.

Om du vet något om korten eller har tankar om dessa så hör av dig till "karl-gustav.rosborg @ slaktdata.org" med det som du vet.

Håkans klipp ur kyrkböckerna

Tanum AI:24 s.42

Om pigan på gården Berg Nordgård i Tanum socken, Inger Helena Andersdotter, född 25/7 1841 i Tanum socken står antecknat i husförhörlängden: "Månne det är hon som 1863 20 oktober här blivit för stöld dömd till 6 mån till straffarbete"

Tanum AI:24 s.138

Andr Andersson Palle, född 25/4 1800 i Tanum socken och hans hustru Malena Andersdotter, FÖDD 29/7 1801 i Tanum socken och de bodde i Grebbestad. I familjen ingick sonen Olaus, född 21/8 1834 och om honom står det antecknat i husförhörlängden: "Hemmadottern Amalia Killander från Fjällbacka anmäler hinder mot hans äktenskap i närvaro av hennes fader Johannes Killander ibm och soldat Lund från Dorsten den 17/4 1866".

Tanum AI:24 s.168

Om hemmansägaren Pål Tolleson i Greby i Tanum socken står det antecknat i husförhörlängden "Dömd 31/1 1863 för ordningsmans oqvädande m.m. 4 mån fängelse och böter"

Tanum AI:24 s.174

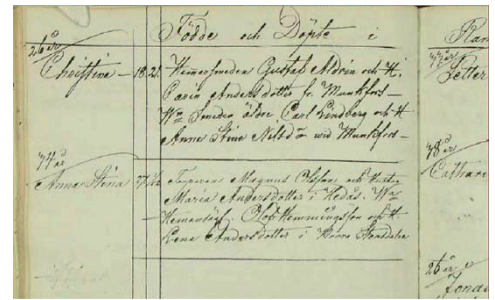
Om Anders Killander, bosatt i Gustorp i Tanum socken, född 12/2 1811 i Kville socken står antecknat i husförhörsboken: "Dömd av Rhd Emb 6/11 1865 till 9 månader allmänt arbete eller 3 månader enll (?) som försvarslös och vägran att lyda fattigstyrelsen"

Tanum AI:25 s.254

Backsittaren i Änghagen under Kalleby i Tanum socken, den bräcklige Andreas Johansson, född 2/6 1807 i Tanum hade en son som var lösdrevare vid namn Efraim, född 11/8 1838 i Tanum och om denne står antecknat "dömd för första resan stöld enl Rådhusrätten i Strömstad 20/1 1863"

Tanum AI:25 s.305

Om arrendator Jens Hansen, född 22/2 1822 i Id i Norge och bosatt Norr Kärra i Tanum socken står det antecknat: "Tanum häradsrätts utslag av den 16/5 1863. Dömd för mord med livets förlust. Benådad till livstids fångenskap. Landskrona fästning 21/12 1863". Resterande delen av familjen flyttade till Skee församling den 11/8 1865.

Tanum AI:25 s.369

Hemmansägaren i Orreskogen i Tanum socken, Anders Hanssons son Alexander står det antecknat "Henr Hansson i Hästum har anmält att hans dotter Julia offer helägrad (ej fullföljt)"

Släp AI:2 s.14

Om Börje Pettersson, bosatt i en rotebåt-mansstuga under Bukjerr i Släp socken står det antecknat: "Anklagad för tjuveri; sitter på Warberg"

Våthult AI:13 s.74

Om Johan Modigs dotter Maria Josefina står det antecknat "Enligt Östra häradsrätts beslut den 13 juni 1861 förklarad åtnjuta laggift hustruns rätt och dottern Ida Amalia för äkta barn av hammarsmedsdrängen Nils Peter Sund på Elghammar"

Andra böcker

Den 12/12 1930 avled trädgårdsmästaren Karl August Lindblom i Uddevalla. Han var skriven på 4 R Örnen 4 i nämnda församling och födelsedatumet anges till 29/5 1856 och i död- och begravningsboken står antecknat om dödsorsaken. "Skada å huvudet med brott å skallens ben, skada å hjärnan samt blödning under hårda hjärnhinnan vilken skada uppkommit genom fall mot gatan samt lunginflammation.". Dödsort: Göteborgs Allmänna & Sahlgrenska sjukhuset. Begravd den 18/2 1930.

Meddelande angående dödsfallet från poliskammaren i Göteborg. Attest till pastorn vid Allmänna & Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. 18/3 1931.

Håkan Andersson

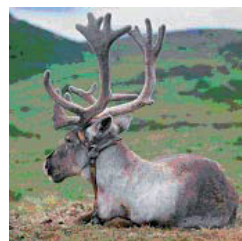
Bild från Arkiv Digital

Märkvärdiga händelser

I vissa födelse- och dopböcker kan man hitta rubriken "Märkvärdiga händelser". Där kan stå om händelser som inte är så vanliga. Jag har hittat uppgifter om observationer av kometer mm. Här är ett exempel. Stavningen är delvis förändrad då det inte helt gick att läsa texten.

"Natten mellan den 5:e och 6:e januari 1843 timar den olyckan att fjällmännen Jona Nilsson och Torkel Anderssons renar blev anfallna och jagade av vargar och tog flykten upp till högt fjällberg söderut från Magård i Nordli af Norge

hvarvid ett antal av 160 större och mindre renar störtade utför branten och sargades till döds."

Från Frostviken C:1 - 1842-1871

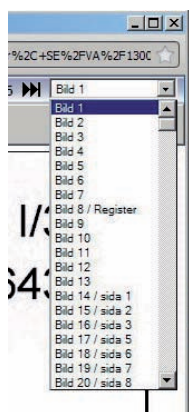
Visste du att Frostviken blev svenskt först 1758-1760 och inte 100 år tidigare som övriga Jämtland.

Karl-Gustav Rosborg

Här är lite tips om de arkiv som SVAR - Svensk Arkivinformation i Ramsele - har för de som har egna abonnemang eller använder bibliotekens och arkivens datorer. Det finns många fler uppgifter tillgängliga och det gäller att prova alla knappar för att hitta alla möjligheter.

Sidonumrering

SVAR arbetar kontinuerligt med att skapa nya ingångar till det digitaliserade materialet via registrering och indexering. Ett önskemål som man har fått från användarna är att volymerna ska vara sidnumrerade. Detta har funnits i Arkiv Digital.

Nu har man börjat sidnumrera digitaliserade volymer så att du enkelt ska kunna hitta en specifik sida/uppslag. I samband med detta arbete märks även upp by- eller personregister som hänvisar till sidor i volymen. Inledningsvis är det husförhörlängder och församlingsböcker för Värmlands län som sidnumreras.

När du öppnar en volym som är sidnumrerad kommer du att se sidnumreringen i plocklistan uppe till höger (se bild till höger). I plocklistan visas först bildnummer, därefter sidnummer (om volymen är sidnumrerad).

Bouppteckningsregister

Har du letat efter en viss persons bouppteckning kan det vara svårt eftersom det finns många. Nu har SVAR ett register på bouppteckningar. Bouppteckningsregister för Västernorrlands län är nu sökbar på SVAR:s hemsida. Registret innehåller 23 häradsrätter och rådhusrätter. Registret har skapats vid Landsarkivet i Härnösand.

Själv har jag hittat personer boende i Hälsingland. Det har gjort att jag hittat fler uppgifter som t ex vilka yrken de hade. De register som finns 1700 och 1800 talen fram till slutet av 1800-talet

och också i början av 1900-talet. I dagsläget finns det bouppteckningar från 10 län.

Hittat i arkiven

Under rubriken Nyheter - Nyhetsarkiv - Hittat i arkiven kan man hitta lite udda uppgifter från olika handlingar i arkiven. Man kan läsa i Provinsialläkarberättelserna. En uppgift som stod i en berättelse var "Den 20, 21 och 22 Dec. var quicksilfret fruset, och hade en sprittermometer funnits hade den säkert visat betydligt under 40, då quicksilfer frös till och med inne i förstugan". Även om påsken är passerad i år kan man läsa om "besöken på Blåkulla".

Utvandrare

Förteckning över utvandrare och passagerare från Göteborg mellan åren 1920 till 1951 finns nu skannad. Serien ingår i Göteborgs poliskammars arkiv.

Mellan åren 1850 och 1930 utvandrade ca 1,3 miljoner svenskar till främst Nordamerika. Göteborg var den viktigaste avresehamnen. Det gör Göteborgs poliskammars arkiv till en av de mer betydelsefulla källorna när det gäller efterforskning av svenska emigranter.

I materialet kan du söka efter namn, födelsedatum, födelseort, bostadsort, yrke, avresedatum samt fartygets namn och destination. Du kan även hitta kontraktsnummer, vilken klass resan skedde under, biljettnummer, rederi och slut-

destination. Dokumentens innehåll och utseende förändras något över tid. Det äldre materialet för perioden 1869-1920 kommer att skannas under året.

Tips:

Använd cd-skivan *Emigranten eller Emigranten Populär som ingång i materialet*. När du hittat en person som avrest från Göteborg i någon av dessa cd-skivor kan man använda källkoden för att söka vidare. Källkoden består av tre tal. Första talet visar vilken volym, andra talet vilken sida och tredje talet kontraktets nummer.

Låt oss ta följande exempel: Erik V Nordin avreste 1925-11-14 från Göteborg. På *Emigranten* hittar man honom med källkoden 116:1043:21070. Siffran 116 visar att han ska återfinnas i volymen E IX:116 i Göteborgs poliskammars arkiv. Siffran 1043 visar på vilken sida i volymen emigranten kan hittas, vilket motsvarar bild 266 i den skannade volymen. Det sista talet 21070 visar kontraktets nummer. Därmed kunde man enkelt hitta Erik och ser då att han avreste med skeppet *Drottningholm* och att skeppet skulle resa till New York.

PS

Uppgifter du hittar i materialet som inte finns i cd-skivorna *Emigranten* eller *Emigranten Populär* är den resandes yrke, vilken klass den resande åkte, vilket rederi, fartygets namn, fartygets slutdestination och biljettnummer.

Lagfartsboken

Lagfartsboken som med få undantag gäller för hela landet började föras ca 1875. I den kan man se förändringar i ägarförhållanden på fastigheter ända fram till 1933. Lagfartsboken är intressant om man vill forska kring en släktgård eller sysslar med hembygdsforskning. För att kunna söka i materialet krävs att man vet fastighetens namn för den aktuella tiden samt vilken socken eller församling den ligger i. Lagfartsboken fungerar också som ett register till småprotokollen i häradsrätternas arkiv där akter före 1933 återfinns.

Karl-Gustav Rosborg med stöd av uppgifter från SVAR:s webbplats

Nya register i Släktdatas databas

Dokument	Län	Period	Registrerare	Poster
Bredared H1	(P)	1700-1810	Tage Svantesson för Alingsås Släktforskarförening	2 391
Eling H1	(R)	1683-1819	Tage Svantesson för Alingsås Släktforskarförening	1 640
Faringe F3	(C)	1704-1746	Bo Skoglund	809
Foss V4	(O)	1662-1684	Rolf Berlin	189
Göteborgs Oscar	(O)	1904-1904	Gerd Röländer	1 283
Fredrik F8 Häby V2	(O)	1662-1684	Rolf Berlin	67
Hålanda D2	(P)	1688-1773	Claes Johansson f. Trollhättebygdens Släktf.f.	1 532
Hässjö D1	(Y)	1669-1939	Tommy Jonsson	5 055
Kilanda F1	(P)	1697-1920	Kjell Knutsson	2 668
Kilanda D1	(P)	1697-1899	Kjell Knutsson	1 628
Malmö Sankt Pauli D1	(M)	1910-1910	Per Linder	335
Nödinge D1	(P)	1688-1920	Solveig Blomstrand	3 157
Stora Kil F1	(S)	1672-1740	Henny Ängermark	2 853
Stora Kil V1	(S)	1675-1740	Henny Ängermark	736
Stora Kil D1	(S)	1675-1740	Henny Ängermark	2 431
Svarteborg V2	(O)	1662-1684	Rolf Berlin	170
Ucklum F5	(O)	1895-1933	Solveig Blomstrand	1 063
Uddevalla F7	(O)	1841-1860	Henny Ängermark	2 098
Uddevalla F8	(O)	1861-1870	Per Bergkvist	1 555
Uddevalla F9	(O)	1870-1881	Per Bergkvist	2 074
Uddevalla F10	(O)	1881-1891	Per Bergkvist	1 936
Uddevalla F11	(O)	1891-1894	Per Bergkvist	775
Uddevalla F12	(O)	1895-1901	Per Bergkvist	1 793
Uddevalla F13	(O)	1902-1908	Per Bergkvist och Carin Gustavsdotter	2 383
Uddevalla F14	(O)	1908-1915	Carin Gustavsdotter	2 356
Uddevalla F15	(O)	1915-1923	Carin Gustavsdotter	2 720
Uddevalla F16	(O)	1923-1931	Carin Gustavsdotter	2 344
Uddevalla F17	(O)	1931-1937	Carin Gustavsdotter	2 368
Uddevalla F18	(O)	1937-1940	Carin Gustavsdotter	1 157
Östad V2	(P)	1753-1937	Karin Westlund	1 184
Östad D2	(P)	1716-1938	Karin Westlund	4 172
Österlövsta F5	(C)	1836-1870	Lisbeth Wahlström	3 583
Österlövsta V2	(C)	1861-1880	Lisbeth Wallström	552
Summa poster				61 057

Alla landskap finns hos AD

Arkiv Digital har nu fått med samtliga landskap. Nu finns även Jämtland och Gotland. Det är 15 församlingar på Gotland och 11 församlingar i Jämtland som finns med i början av Juni. Det kommer mer allt efter man får bland annat personal som kan arbeta med fotograferingen.

Det finns också mycket material från Åland. Där finns förutom kyrkböcker också handlingar från Ålands häradsskrivare, Ålands kronofogde (bl a mantalslängder fram till 1933), Ålands domsaga och Kastellholms kronofängelse (bl a fångförteckningar).

När alla handlingarna fram till slutet av 1800-talet är fotograferade så fortsätter arbetet med handlingar fram till 1940. Tyvärr saknas nyare handlingar i församlingar som hör till Lunds landsarkiv.

Bolagets namn är sedan bolagsstämman 2011 ArkivDigital AB

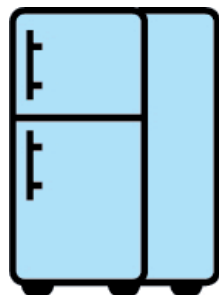
Våra liv är också historia

Alla vi släktforskare – tänker vi på att förmedla om våra liv till barn och barnbarn? Det kan ju finnas andra, som också kan vara intresserade av hur det var, ex. hembygdsföreningar och forskare av olika slag.

Att man måste sätta in personers agerande både i tid och miljö, är något, som är mycket viktigt. Vi kan inte jämföra vårt nutida sätt att tänka och leva mot hur det var förr – och detta "förr" behöver inte ha varit särskilt länge sedan. Förutsättningarna var ändå annorlunda! Det är mängder av saker, som för oss nu (2011) ingår som en naturlig del av vardagen, både yrkesmässigt och privat, men som då var helt otänkbara.

Datorer, miniräknare och mobiltelefoner är exempel på sådant, som blivit vanligt och nödvändigt på senare år. Miniräknarna kom först. Innan dessa fanns, använde ingenjörer, och andra "räknenisar", räknestickor. Stora räknemaskiner, snurror, fanns i affärer fanns tidigare. Vanligt folk använde papper och penna! Datorerna kom i slutet på 80-talet, fast de funnits tidigare i mycket avancerat tekniska miljöer. Vår vän, som gick på Chalmers i slutet av 50-talet, brukade jobba extra med att "passa Alvac" på nätterna. Det var en dator, stort som ett rum, och som behövde tillsyn dygnet runt. Den första datorn jag såg, var en Mac, som svärsonen köpt ut från sitt jobb i mitten eller slutet av 1980-talet. Som sig bör var jag mycket imponerad. Den första mobiltelefonen i släkten stod också svärsonen för. Den bestod av ett handväskestort paket, och användes när första barnbarnet var nyfödd, året var 1990.

När jag var barn på 40-talet fanns ex. inte kylskåp och frys i vanliga hushåll. I affärer och finare/bättre bemedlade hem fanns isskåp. Vi hade ett skafferi, som visserligen var iskallt på vintern, men inte på något sätt höll matvaror kalla under den varmare delen av året. Lite svälare var det ju i matkällaren, så dit blev det turer flera gånger om dagen! Att man

inte kunde förvara maten svalt, förde med sig mycket. Dels var magsjuka vanligt, dels var man tvungen att handla ofta. Därför fanns det gott om affärer. När jag gick min utbildning i slutet på 50-talet, fick vi lära oss, att en s.k. speceriaffär behövde 10 hushåll, som man då köpte "allt" i, för att klara sig. Jag kommer inte ihåg, när vårt första kylskåp kom in i huset, men det var inte stort, fast det ansågs normalstort på den tiden. Kapaciteten var nog ungefär hälften av ett nutida kylskåp. Det dröjde längre tills frysarna kom. De första var boxar. Min mamma var emot dem, hon trodde inte de var bra, men kunde inte sätta emot, när hon fick pengar till det av sin syster, när hon fyllde år 1965. När mamma väl fått sin frys, upptäckte hon snart, vilka fördelar den gav. Själva bodde min man och jag som nygifta i början på 60-talet i hyreshus, där det fanns andelsfrys i grannhusets källare. Vi hyrde en sådan box och tog gärna den lilla promenaden för att hämta upp vår köttfärs eller våra kotletter.

En annan, för oss nu outhärlig, sak, som inte fanns, var köksfläkt. Vi vet alla, hur äckliga filtren på köksfläktarna blir efter ett tag. De är dock relativt enkla att rengöra. Allt detta fett, som samlas i filtren, försvann förr ut i köket och rummen och la sig som en fet hinna över allt. Det gjorde, att man alltid fick vara ytterst noga med att hålla dörrar till köket stängda vid matlagning. En, eller möjligen två, gånger om året, gjordes köket rent från detta fett. Mamma använde då något som kallades pärlim. Jag tyckte det luktade fasansfull och höll mig utomhus, så mycket som möjligt, sådana dagar. Pappa köpte en enkel fläkt och lät sätta in på 60-talet. Själva fick vi ingen sådan fläkt förrän i vi flyttat till vår nuvarande bostad, alltså 1971.

När jag var barn, hade vi inte heller inomhustoalett och badrum. Det var dass på gården och pottor som gällde. Jag kommer ihåg det utedass, familjen hade, under början av 40-talet. Eftersom min pappa var lärare och vi hade tjänstebostad, var det ett privat bås, i samma byggnad, som skolbarnen hade sina. Skolbarnen hade två hål per bås, vi hade ett! Alla barnen älskade dasset, en i smutsigt målad byggnad, inte på grund av dess funktion, utan på grund av att de

utvändiga väggarna var släta. Det var där vi hystade boll och övade upp våra färdigheter. Den som klarat "treboll" var duktig – den som klarade "fyrboll" var suverän och allmänt beundrad. Ja, ja – sedan gällde ju också att kunna klara de olika "kurserna" (hyst uppåt, med en hand, bakom ryggen o.s.v.) för att riktigt kunna visa sin skicklighet. Vår familj fick inomhus WC någon gång i mitten av 40-talet! Den inreddes i en garderob. Där fanns inget element, och med dåtidens uppvärmningsförhållanden var där iskallt på vintrarna.

Varmvatten, var en dröm, man inte ens visste om att man hade! Det var inte tal om att ordna någon form av varmvatten i denna tjänstebostad. Min pappa, lät för egna pengar, på 50-talet, installera en elektrisk varmvattensberedare i köket med en kapacitet av ung. 5 liter! I min familj, när jag var barn, fanns det två alternativ när det gällde bad. Det ena var att åka till mormor eller mostern, som bodde i hyreshus i Göteborg. Där fanns det varmvatten, även vissa dagar under kriget. Det andra alternativet var att bada hemma i köket eller bryggkåsen i en zinkbalja. Men samma princip gällde, som jag tror gällt under århundraden, med barnen först, sedan de vuxna i åldersordning nerifrån och uppåt. "Grundvattnet" gällde - allteftersom nya badare infann sig tappade man ur för att kunna fylla på med nytt, varmt vatten. Siste man fick skura badkaret efter sig.

Eftersom det var så krångligt att bada, skedde det inte så ofta – ett bad i månaden var vanligt. Eftersom vi varken hade badkar eller dusch hemma, var det tämligen omständligt, när man skulle tvätta håret. Vatten fick värmas på spisen – bäras iväg till ett handfat, blandas med kallt vatten till en lagom temperatur och sedan ösas med en kopp eller dylikt. Det var besvärligt eftersom håret ju också måste sköljas i flera vatten. Jag antar, att man till att börja med, använde vanlig tvål till hårtvätten. Grönsåpa var visst också ett vanligt "schampo". Jag kommer inte ihåg det. Däremot kommer jag ihåg det revolutionerande hårtvätt-

ningspulvret, vid namn Elida, som fanns i gröna påsar med en dam i ondulerade lockar på förpackningen, som mamma så småningom började köpa. När jag börjat skolan, kom ett tredje badalternativ till. Man kunde få en "badbiljett" till "skolbad" och gå och bada bastu i kommunalhuset. Första gången jag var med om detta, var jag riktigt rädd, men sedan hade vi roligt, alla flickor, skvätte vatten på varandra och skojade. Detta sätt att bada hade vi, vill jag minnas, tillgång till en gång i månaden.

Frisyrer var viktiga! Alla tanter gick till frissan och blev permanentade. Jag, som sällan fick "göra något", skickades också till frissan för att bli permanentad, första gången då jag var ca 10 år. Mamma själv gick, när jag var riktigt liten, till en damfrisering som hette Fransyskan. Den låg på Engelbrektskatan i Göteborg,

i kvarteret närmast Södra vägen. Dit fick jag följa med, när hon skulle permanentas, en procedur, som tog runt 4 timmar. Det var ju "tusen" sladdar, kopplade till papiljotter och "offret" fick sitta under en huv i ett par timmar. I en bok (Kodnamn Frisör – jättebra) stötte jag på en härlig beskrivning om hur de första permanentmaskinerna verkade. Jag känner mig manad att delge dig denna härliga beskrivning, den måste vara från början eller mitten av 30-talet: Ett fotogendrivet aggregat producerade ånga och kopplades med gummislangar till aluminiumspolar, på vilka håret, behandlat med kemikalier, rullades upp. Utrustningen var inte lätthanterlig, man kunde bränna både sig själv och sin kund. Så småningom fick jag rutin och betjänade, som ett personligt rekord, femton permanentkunder på en dag.

Min pappa skötte uppvärmningen av vårt hus. Det var ju inte "vårt" i den betydelsen, att vi ägde det, det var en tjänstebostad, där vi hade halva huset. Den manlige folkskolläraren ansågs vara i behov av en större bostad, eftersom han förutsattes ha familj. Den kvinnliga folkskollärarinnan och småskollärarinnan däremot förutsattes vara ogifta och fick

då också mindre bostad. Dessa två hade var sin lägenhet i den andra hälften av huset. Men som sagt, det ingick i pappas plikter att sköta uppvärmningen av detta hus. I källaren fanns ett stort pannrum med en värmepanna från Götaverkens mekaniska verkstad. I den eldades det i alla fall morgon och kväll. Under den kallaste årstiden var det nog någon gång på dagen också. Under natten dog ju elden ut, och vintermorgnarna var kalla, så jag brukade klä på mig under täcket. När min pappa tillträdde sin tjänst 1935, ingick det i lönen förutom en liten summa pengar (jag tror 125:- /mån) också s.k. vedbrand. Den skulle bönderna leverera, och pappa sa, att det oftast var de dåligaste klumparna som kom. Dem fick han själv klyva till lagom stycken. Ibland eldades med koks och kol. (Koks är enligt uppslagsboken destillerad stenkol.) Den levererades med lastbil och kom i säckar. Min pappa stod utanför och förde räkning på säckarna allteftersom de tömdes genom källarfönstret direkt ner i en stor bing, för att ingen säck skulle kunna smusslas undan.

Tvätten var ett kapitel för sig! Inte fanns det tvättmaskin. Underkläder och en och annan blus och skjorta tvättades för hand allteftersom. Lakan, handdukar, annat linne och pappas långkalsonger samlades ihop till stortvättar ett par gånger om året. Dessa stortvättar varade ett par dagar, ungefär som i "Så gå vi runt kring en enebära busk...". Det säger sig självt, att hushållen behövde förhållandevis mycket "linne", eftersom man inte kunde tvätta så ofta, liksom att man inte bytte lakan och handdukar så ofta, som vi gör nu. När det var stortvätt på gång, lades tvätten i blöt med "blötlägningsmedel" dagen innan i stora tvättbaljor eller tunnor av trä. Då kom det oftast hem en tvätterska eller annan hjälpkvinna. Hur mycket hon hade betalt vet jag inte, däremot att hon skulle ha kaffe och kakor, smörgås och mat. Hon höll ju för det mesta till i brygghuset. Där fanns en stor tvättgryta, som eldades med ved, där tvätten koktes. Där fanns också ett stort cementerat sköljkar.

sköljkar.

Våta lakan och annan tvätt är tungt! För att få ur så mycket vatten som möjligt, drogs de genom en vridmaskin, innan de hängdes upp. Tvättstugan var barnförbjudet område, när det var stortvätt. Var det bra väder, hängdes tvätten till tork i trädgården på linor, som var spända mellan fruktträden, var det dåligt väder måste tvätten hängas på vinden. Sedan vidtog efterarbetet, som var nog så tidskrävande. Alla lakan, örngott, handdukar och dukar skulle manglas styvstela, men innan dess skulle de "dänkas och dras". Efteråt skulle alla örngottsband krusas, antingen med en särskild skruvdragen tång eller med en hjälp av en smörkniv. Där kunde vi barn hjälpa till. Skjortor, de löstagbara skjortkragarna (som först stärkts) och näsdukar ströks. Det dröjde ett tag innan vi fick ett elektriskt strykjärn och det som kom hade ingen ställbar termostat, utan det var till att sätta i och dra ut sladden allteftersom. Under kriget, när vi ännu hade järnspis, var det ett järn, som värmdes på spisen.

Eftersom vi bodde i tjänstebostad, var det inte lätt att få reparerat eller nyheter installerade. En gång om året, någon gång på vårkanten, kom "synen". Det var skolstyrelsens ordförande, några skolstyrelseledamöter och tillsynsläraren, som fungerade som protokollförare. Denna "syn" var skräcken. Mamma hade hon storstädning av hela huset, från källaren till vinden, innan den kom. De skulle titta på allt. Då gällde det, att ha noga underbyggda själ för tapetsering eller vad det nu kunde vara. "Synen" ville ex. inte bekosta en tvättmaskin eller en varmvattenberedare i köket, men pappa fick tillåtelse, att för egna medel installera dessa hjälpmedel.

Tvättmaskinen blev en av märket Podab. Den tog 8 kg torr tvätt, men den var inte automatisk på något sätt, mer än att den gick på elektricitet. Alla moment fick ske manuellt, i- och urtappning av vatten, påslag av värme och vad mer det nu kunde ha varit. Trots allt innebar den en stor omvälvning och lättnad när det gällde tvättandet. Så småningom, någon gång på 60-talet, gick "synen" med på, att det installerades ett badrum och toalett i källaren, men bara delvis.

forts på sid 14

Våra liv är också historia (forts fr sid 13)

Pappa fick bestämt betala hälften och det blev ett påslag i hyran på 15:- i månaden. Fördelen var, att det blev vår familjs privata badrum, lärarinnorna, som bodde i samma hus, fick inte använda det!

Kvinnors mensskydd var inte av engångstyp! I ett TV-program berättade en historiker, att kvinnor för riktigt länge sedan, inte hade något mensskydd alls, utan torkade av sig med särken, när det rann för mycket. Det kan bara ha gällt kvinnor med lite mens. De, som hade riklig mens, måste ha haft något skydd och finare kvinnor intog nog ofta sängen, ”var opassliga”. Jag har i en gammal veckotidning från 1935 sett en annons om Sanisept, alltså engångsbindor. Jag blev mycket förvånad, att de fanns så tidigt. Lika förvånade blev några andra kvinnor, som jag berättade detta för.

Min mamma började köpa engångsbindor, som spolades ner på toaletten (tack och lov utan att det blev stopp), när jag hade haft mens länge. Jag vet, att jag 1956 fortfarande använde s.k. stoppdular. Det var tjocka saker, virkade av grovt ljusvekegarn, som fick ligga i blöt länge innan de tvättades. Känslorna för dem kan bara beskrivas som äckelkänslor. Till affären kunde man heller inte gå och ogenerat handla bindor, utan det var ett smusslande. Handlandet skedde ju på den tiden alltid över disk, alla runtomkring hörde vad man skulle ha och – hemska tanke – tänk om det var en manlig expedit! På den tiden var mens och sex inget man pratade högt om.

Samma sak gällde preventivmedel och graviditeter. Det är nog helt omöjligt för unga idag att förstå, att preventivmedel var förbjudet i lag fram till ung 1937 och att p-pillren inte kom förrän en bit in på 60-talet. Sexualundervisning förekom nästan inte alls. Min mamma visste, när hon gifte sig, vid 30 år ålder, inte hur man fick barn! När hon skulle berätta, att någon var gravid, sänkte hon rösten och viskade ”hon är PDV”. För att göra historien ännu bättre, så är det faktiskt sant, att hon inte heller visste, att denna förkortning stod för ”på det viset”, utan det fick pappa och jag tala om för henne. På samma sätt sänktes rösten, som om det vore skamligt, när det skulle berättas, när någon fått cancer.

När jag var barn, levde vi fortfarande i ett samhälle, där namn och titlar var synnerligen betydelsefulla. Som barn sa man ”moster” + mosterns namn, ex. moster Siri, vid tilltal. Nu hade pappa inga syskon, så för mig fanns det inga fastrar, annars hade det varit samma sak där. Min syster och jag lyckades kringgå detta otypliga tilltal genom att kalla mostrarna för smeknamnen Assis och Sissi, vilket konstigt nog accepterades. Mammans bröder skulle kallas morbror + namn, pappans farbror + namn. Ingifta skulle också ”tituleras”. Om föräldrarna ”lagt bort titlarna” och var du med någon, sa vi barn tant respektive farbror + förnamnet, ex. tant Stina. Hade föräldrarna inte lagt bort titlarna, utan kallade varandra fru, fröken eller herr ex. Andersson, fick barnen säga tant Andersson resp. farbror Andersson.

Det uppstod problem när man eventuellt skulle övergå från att säga tant Andersson till att säga tant Stina. Ännu värre var det, när man kommit upp i 18-20-årsåldern och ansågs vuxen. Då kunde ”tant Stina” säga, att nu när man blivit vuxen, kunde man få säga ”du” och ”Stina”. Det gick dåligt att bryta en sådan vana! I många familjer tilltalade barn sina föräldrar och andra släktingar i tredje person, ”Mamma, kan mamma hjälpa mig...”. Min mamma och mormor ville nog detta, men pappa tyckte det var dumt ”Kan man säga du till Gud kan man säga du till sina föräldrar!”

Min pappa och mosterns man, kallade alltid sin svärmor för ”Tant” utan tillägg av namn. Vuxna, som inte lagt bort titlarna med varandra, sa ex. Fru Andersson, Herr Pettersson, Direktör Johansson eller Doktorinnan Eriksson till varandra i direkt tilltal. Många kvinnor titulerades efter sin mans yrke, detta gällde bland annat då doktorinnor, pastorskor, prostinnor, kvinnor som var gifta med militärer som blev majorskan o.s.v.

Tv fanns inte då jag var barn. De första sändningarna såg jag i skyltfönster i Göteborg, det var 50-tal

och Chalmers provsändningar. På Semis i Växjö fanns en TV i elevrummet och där samlades vi på lördagskvällarna och tittade på ”Kvitt eller dubbelt”. Min svärmor köpte den första privata TV jag visste om. Där samlades hela den Borås-baserade delen av släkten för att titta flera dagar i veckan.. Vår egen första TV köptes, när vi flyttade i februari 1964. Det var för att få med barnflickan, som var van att se på TV hemma. Vår TV var en kub, kunde bara visa svart-vitt, men den följde oss i många år. Vår senaste TV, en platt sak, köptes sommaren 2007. F.ö. har vi bara haft två apparater där emellan, med bättre och mer utvecklad teknik allteftersom.

När jag var barn skedde nyhetsförmedling genom radio och tidningar. Radion hade också en del underhållningsprogram. En gång i veckan var det barnprogram – det legendariska ”Farbror Svens brevlåda”. Dit kunde barn skriva brev, som lästes upp i radio. Det var den första delen av programmet, andra delen bestod av sång och musik, som framfördes av barn, ”live” i studion. En gång om dagen var det ett program kallat ”Grammofontimmen”. Som jag minns det, följdes alltid samma rutiner – programmet började med opera eller annan högstämnd musik för att fortstätta genom alla genrer genom marschmusik och kunde vid lyckliga omständigheter innehålla något av Sven Ahrefälts lek på pianot eller – allra bäst – sluta med något med Louis Armstrong.

Vi hade hemma två dagstidningar. Det var en stockholms-tidning och en göteborgstidning. Båda tidningarna lades så småningom ner och ersattes av Svenska Dagbladet och Göteborgs-Posten. Mormor och min gifte moster hade Handelstidningen. Dessutom köpte mormor ofta en kvällstidning, som gick under namnet ”Den röde” p.g.a. att den var tryckt på rosa papper.

När jag var barn, var det fantastiskt att titta på begravningsekipagen i Göteborg. Eftersom ”Margaretaskolan”, som låg vid Heden, där bussarna stannade, var ett omtyckt ställe att ha begravningskaffe eller middag på, hände det nästan varje gång vi åkte till ”stan”, att vi fick se

Lilla begravningsvagnen på Östra begravningsplatsen. Foto från Sleipners hyrverk

dem. Kistvagnen drogs av hästar, som hade schabrak i svart och silver och dessutom hade hästarna plymer, fästade vid huvudet. Kistvagnen var öppen, med tak, och också svart med silverdekoration. På kuskbocken satt kusken, iförd

pellerin, också den i svart med breda silverränder och hög hatt. När kusken körde likvagnen från kyrkan, kom de sörjande efter i kortege och man fick köra om, men inte bryta kortegen. Herrar, åtminstone i min familjs socialgrupp, hade frack på begravning och särskilda svarta knappar i skjortbröset samt hög hatt. Den höga hatten hade då ett brett ,”glansdämpande”, filband runtom. Herrar hade också ett brett, svart, sorgband runt övre delen av en ärm, jag tror det var den vänstra. Damer hade hatt med slöja – ju närmre man stod den döde, ju längre och tätare

slöja. Sedan tillhörde det också seden, att gå sorgklädd åtminstone ett år. Då kunde barn ha ett svart ripsband på kragen för att markera, att någon anhörig avlidit.

Så här kan man hålla på i all oändlighet. Tänk på att bilar inte var vanliga, motboken fanns, skilsmässor var ovanliga och svåra att få, lagar har ändrats o.s.v. Forska inte bara efter hur det var före dig! Dela med dig av egna erfarenheter! Kom ihåg, att också beskriva miljöer och de förutsättningar som gällde då! Gör det levande genom att ta alla sinnen till hjälp. Gör det NU! Imorgon kan det faktiskt vara för sent.

Gerd Rölander

Hereditär Hemokromatos av intresse för glesbygdsläkaren?

När man pratar sjukdomar kanske man tänker på sjukdomar som smittar via bakterier eller virus men det finns också sjukdomar där friska smittar andra friska. En sådan sjukdom kallas Jämtlandssjukan. Dessa sjukdomar går vidare via DNA. I västjämtland finns det många glest befolkade områden. Ett av dessa är Frostviken som ligger nordvästra Jämtland. Fram till 1758-60 så hörde denna församling till Norge.

Genom att man ligger isolerad är de flesta släkt med varandra. Jag har läst att över 90 % av alla som kommer från Frostviken är släkt med varandra. Detta gör att variationen bland generna minskar. Djurparkerna försöker undvika detta genom att byta djur med varandra så att det inte blir inavel. Bland sällskapsdjur är det lätt med inavel och problem med medfödda sjukdomar och skador.

Jämtlandssjukan heter på medicinskt språk hemokromatos. Den finns inte bara i Jämtland utan överallt i områden där det är glest befolkat. Problemet är att man absorbera mer järn från födan än normalt. Eftersom man inte kan göra sig av med järn så blir det upplagrat i olika organ i kroppen. Till sist blir det en svår dödlig sjukdom med levercirros, diabetes, hjärtsvikt, hypogonadism (impotens). För att hitta personer som kanske kan ha denna sjukdom så använder forskarna också släktforskningen för att hitta på vilka sätt människor är släkt med varandra.

Karl-Gustav Rosborg

*Bild Fjällräv fotograferad juli 2002 i Svalbard av Michael Haferkamp
Wikimedia Commons*

Källor

<http://www.ibl-inst.se/upload/Dokument/ArtiklarLaboratoriet2002/Hemokromatos.pdf>

http://www.lakartidningen.se/store/articlepdf/6/6809/LKT0722s1696_1700.pdf

<http://www.gastrolab.info/ksqhekr.htm>

För dig som ställer krav på läsbarhet och användarvänlighet!
www.arkivdigital.se

Gräsöarkivet - Ett paradexempel på vad en regional släktforskar- eller hembygsförening kan göra

Gräsöarkivet är en ideell sajt som drivs av Gräsö.nu och Gräsö Hembygsförening.

På Gräsöarkivet har man samlat en stor och växande del av Gräsös historia och gjort den fritt sökbar och tillgänglig för alla. Materialet kompletteras och förfinas kontinuerligt.

De flesta handlingarna i Gräsöarkivet är ursprungligen avskrivna från originalhandlingarna av medlemmar i Gräsö Hembygsförening.

Avskrifter eller register är ju i sig själva en bra hjälp till släktforskare då man snabbt kan hitta rätt i originalkällorna för att verifiera och komplettera sin egen släktforskning. Men, precis som Gräsöarkivet har insett, så finns det ett ännu större värde i avskrifterna om de länkas ihop med varandra så att man enkelt kan hitta all information om en person eller familj på ett ställe. Alla medlemmar kan hjälpa till att koppla ihop olika dokument med rätt personer och personer med varandra så att släkträd kan skapas. Man kan också lägga till händelser på en

livslinje för varje person. Förutom kyrkböcker, bouppteckningar och likande så kan man också ladda upp bilder och andra digitala dokument och koppla dem till personer.

Naturligtvis finns det också bra sökmöjligheter så att man kan hitta rätt personer.

De dokument som finns avskrivna och indexerade är sökbara på olika sätt. Och som det syns på denna bild så gäller det Gräsöbor från många olika typer av handlingar, t.ex bouppteckningar, fängelsehandlingar, folkräkningar, domböcker, etc.

I Släktdatas databas har vi också fritt sökbara register, men i vårt fall så är det bara rådata som är sökbar. Det är forskaren själv som får dra slutsatser och koppla ihop personer i sitt eget släktforskningsprogram.

Regionala föreningar som t.ex Gräsöarkivet har av naturliga skäl mycket bättre lokalkunskap genom sin medlemmar och kan därmed skapa ett sökbart arkiv med både släktkopplingar och mycket övrigt material som kan kopplas till både personer och platser.

På webben hittar ni Gräsöarkivet på adressen www.grasoarkivet.se

/mats-olof

Bilden: Gräsö kyrka 2007-08-23
Foto R Rohdin

Släktforskar-dagarna 2011

NORRKÖPING · 26-28 AUGUSTI · LOUIS DE GEER

Besök Släktdata på Släktforskar-dagarna i Norrköping 27 - 28 augusti

Entre 40 kr för vuxna,
Barn och ungdomar upp till 15 år - Fri entré

Öppet för allmänheten:
Lördag 27 augusti 09.00 – 17.00
Söndag 28 augusti 09.00 – 16.00

Hemsida: www.sfd2011.se

www.slaktdata.org

Trycksaker? Ring oss på telefon 031 - 690 555

Proline
Offset
Tryckeri AB

www.prolinetryckeri.se
Fiskhamngatan 2 • SE-414 58 Göteborg

Brevpapper - Visitkort - Kuvert - Folders - Broschyrer - Blanketter - Etiketter - Nyhetsbrev.....